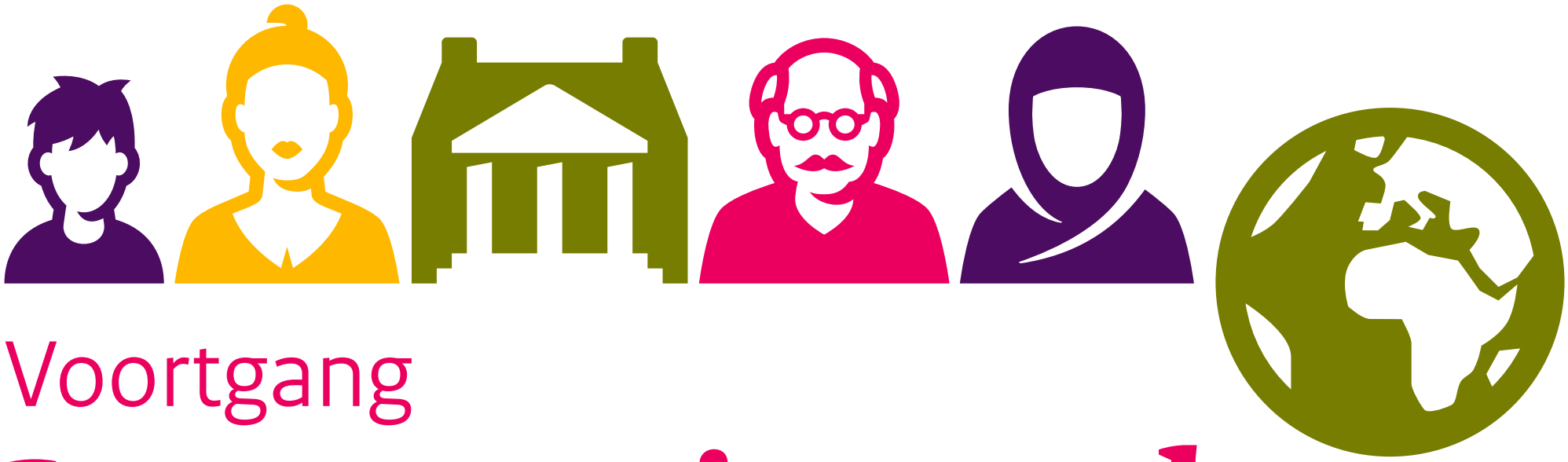

Voortgang

Internationaal cultuurbeleid 2018

Inleiding: **internationalisering en inzet van het internationaal cultuurbeleid** 3

Internationaal cultuurbeleid: **resultaten 2018** 6

Doel 1: **een sterke cultuursector** 9

Doel 2: **cultuur en een veilige, rechtvaardige en toekomstbestendige wereld** 14

Doel 3: **de inzet van culturele diplomatie** 18

Gedeeld **cultureel erfgoed** 21

Tot **slot** 23

Bijlage 1: **besteding budget internationaal cultuurbeleid 2018** 24

Bijlage 2: **belangrijkste partners uitvoering internationaal cultuurbeleid** 26

Inleiding: **internationalisering en inzet van het internationaal cultuurbeleid**

Deze brief geeft per doel een overzicht van projecten en resultaten in 2018 van het internationaal cultuurbeleid (ICB) met een aantal illustratieve voorbeelden en biedt een overzicht van de wereldwijde spreiding van Nederlandse culturele activiteiten. Speciale aandacht wordt besteed aan het gedeeld cultureel erfgoed (GCE, het erfgoed dat Nederland met andere landen deelt).

Het kabinet hecht belang aan verantwoording over gevoerd beleid. Deze rapportage geeft hier mede invulling aan, naast de (jaar)verslagen en evaluaties die de uitvoerende organisaties publiceren. Het jaar 2018 was het tweede uitvoeringsjaar van uitvoering van het beleidskader ICB 2017-2020. Over de resultaten in 2017 verscheen vorig jaar deze publicatie.

Voor we de resultaten van 2018 schetsen, staan we allereerst kort stil bij het belang en de uitgangspunten van het internationaal cultuurbeleid.

Het belang van internationalisering

Cultuur kent geen grenzen. Voor veel kunstenaars, ontwerpers en culturele instellingen is internationale samenwerking vanzelfsprekend. In het buitenland onderscheidt Nederland zich vaak door een vernieuwende en onconventionele aanpak. Er is veel vraag naar uitwisseling en samenwerking met Nederland. Die samenwerking versterkt de (bilaterale) relaties met het buitenland en biedt toegang tot nieuwe netwerken en publiek, versterkt het imago van Nederland en vergroot wederzijds begrip.

Wereldwijd vonden in 2018 meer dan 15.000 (geregistreerde) activiteiten plaats van Nederlandse makers en organisaties in 108 landen en 2.584 steden. Deze aantallen zijn ongeveer gelijk aan de cijfers van vorig jaar.

15.103 culturele activiteiten wereldwijd

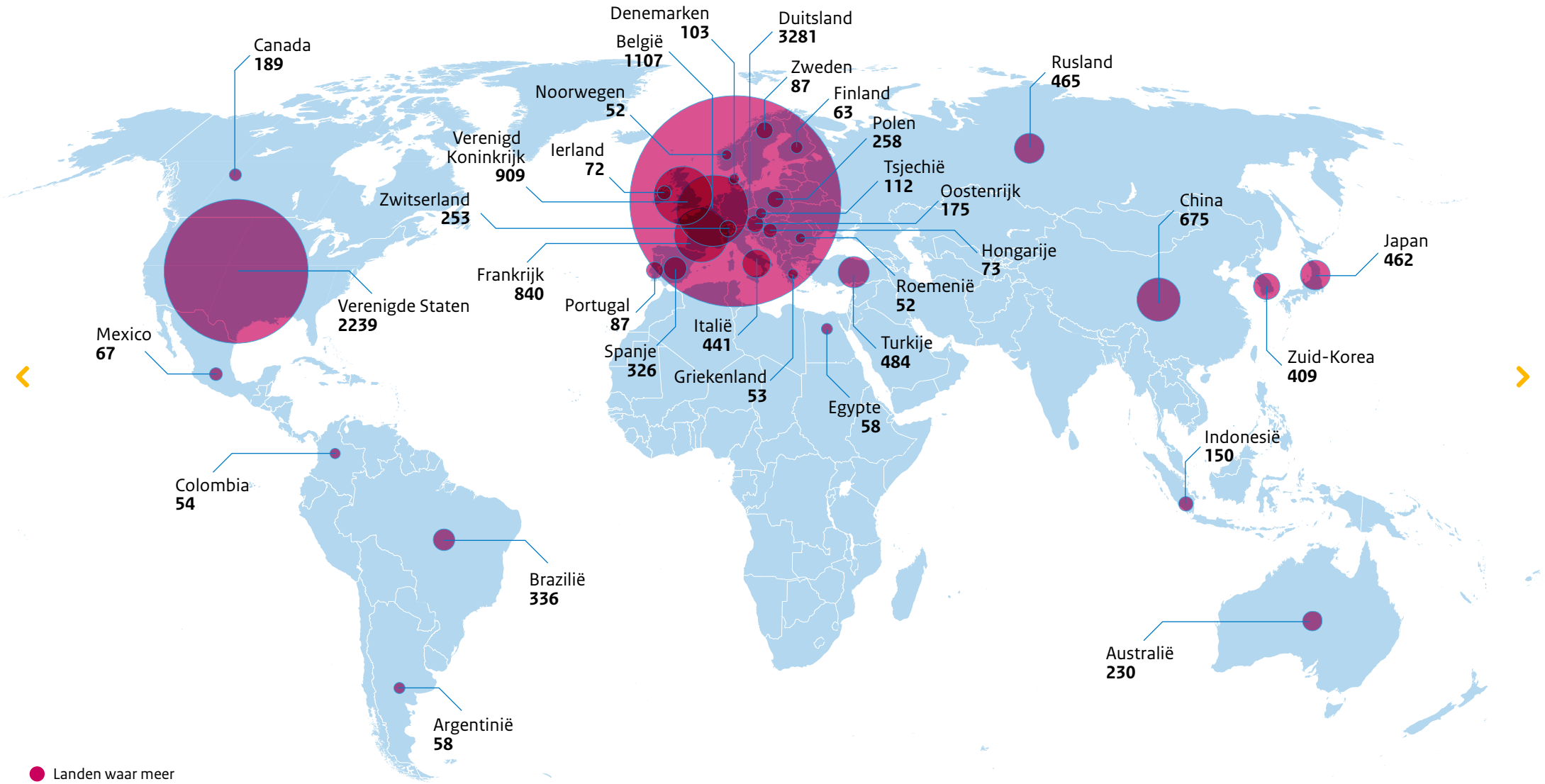

9.960 culturele activiteiten Europa

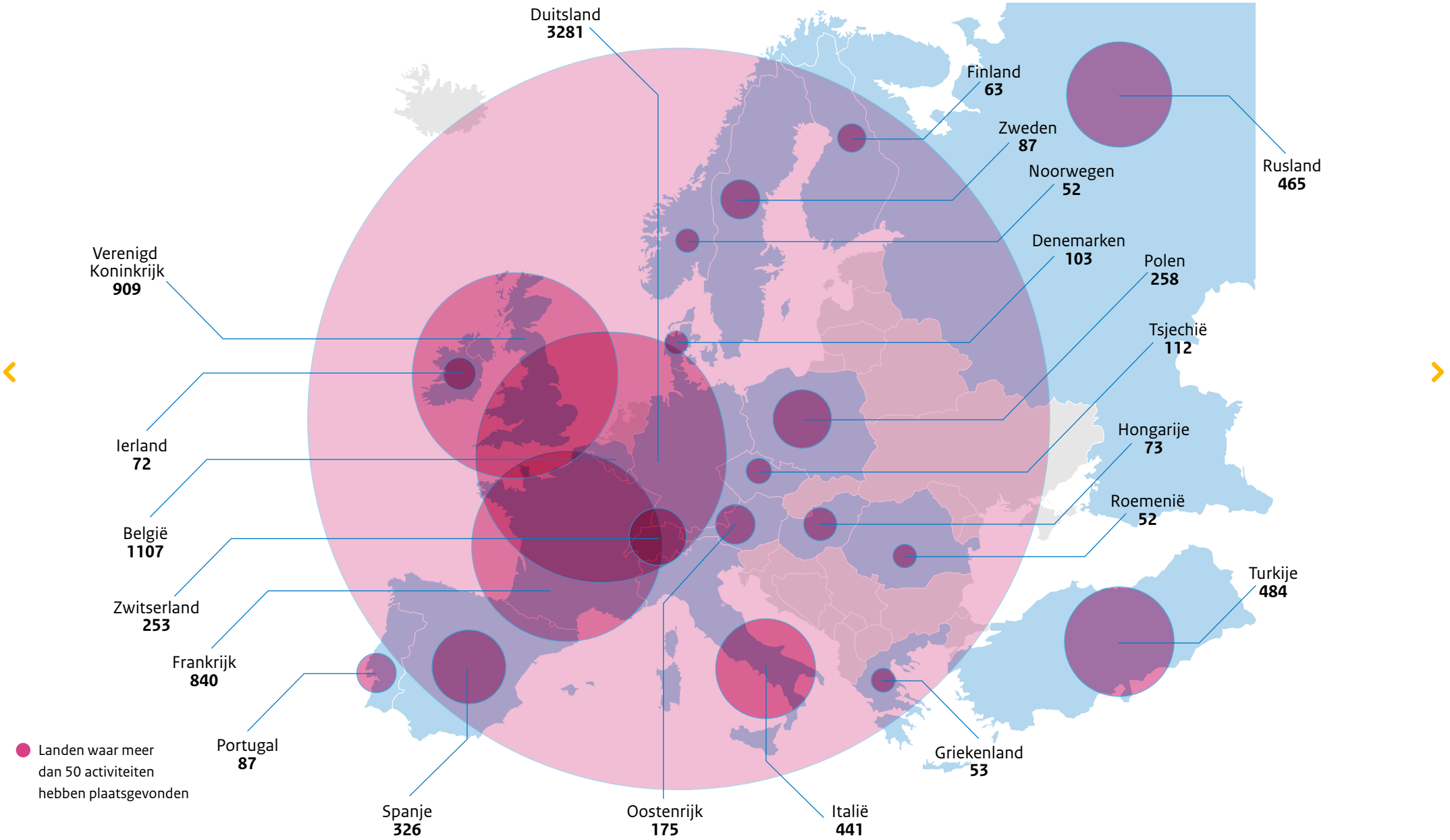

Uitgangspunten internationaal cultuurbeleid

Voor makers en culturele instellingen is een internationale oriëntatie vanzelfsprekend voor vernieuwing en als maatstaf. De Nederlandse culturele sector is steeds actiever in en met het buitenland, (mede) ondersteund vanuit het internationaal cultuurbeleid (ICB). Dit beleid brengt de verschillende uitvoerders in stelling om met (financiële) ondersteuning, advies en kennisuitwisseling het internationale potentieel van het culturele veld en de waarde van cultuur nog beter te benutten en uit te dragen. Deze verdieping vindt plaats op thema's en in landen die voor Nederland van belang zijn.

Het internationaal cultuurbeleid is een gedeelde verantwoordelijkheid van de bewindspersonen van Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking en Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. De uitvoering is in handen van de zes rijkscultuurfondsen, DutchCulture, EYE, Het Nieuwe Instituut, het Prins Claus Fonds, de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, het Nationaal Archief, de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en de Nederlandse vertegenwoordigingen in het buitenland (de 'posten'). De uitgangspunten en ambities zijn vastgelegd in het beleidskader internationaal cultuurbeleid 2017-2020 van 4 mei 2016. In deze kabinetsbrief zijn drie doelen vastgelegd:

1. Een sterke cultuursector die in kwaliteit groeit door internationale uitwisseling en duurzame samenwerking en die ook in het buitenland wordt gezien en gewaardeerd;
2. Meer ruimte voor een bijdrage van cultuur aan een veilige, rechtvaardige en toekomstbestendige wereld;
3. Cultuur wordt effectief ingezet binnen de moderne diplomatie.

Het ICB staat niet op zichzelf. Verschillende brieven van de drie verantwoordelijke ministers onderstrepen het belang van internationale culturele samenwerking. In 'Cultuur in een open samenleving' en de 'Uitgangspuntenbrief Cultuur 2021-2024' staat de waarde van grenzeloze cultuur centraal. Het belang hiervan is ook verwoord in 'Investeren in perspectief' en de 'Geïntegreerde buitenland- en veiligheidsstrategie'.

Resultaten 2018

Vanuit het internationaal cultuurbeleid ontvingen in 2018 1.575 projecten financiële ondersteuning, in 56 landen.[1]
Naast de financiële ondersteuning zijn de posten, cultuurfondsen en ondersteunende instellingen bij veel culturele activiteiten in het buitenland betrokken als adviseur. Ze brengen partijen in Nederland en het buitenland bij elkaar.
Duitsland, de Verenigde Staten en Frankrijk vormen de top drie van landen waar culturele activiteiten met Nederlandse betrokkenheid plaatsvonden.

[1] Dit gaat om het budget dat direct via de cultuurfondsen en het postennetwerk wordt besteed. De middelen die niet direct herleidbaar zijn tot landen zijn hierin niet meegenomen. Het gaat onder meer om centraal gefinancierde programma's zoals Huis de Buren, bijdragen aan verdragen (CVN), het Prins Claus Fonds, Creative Twinning (RVO) en uitvoeringskosten (zoals DutchCulture, RCE, NA).

Bestedingen internationaal cultuurbeleid wereldwijd*

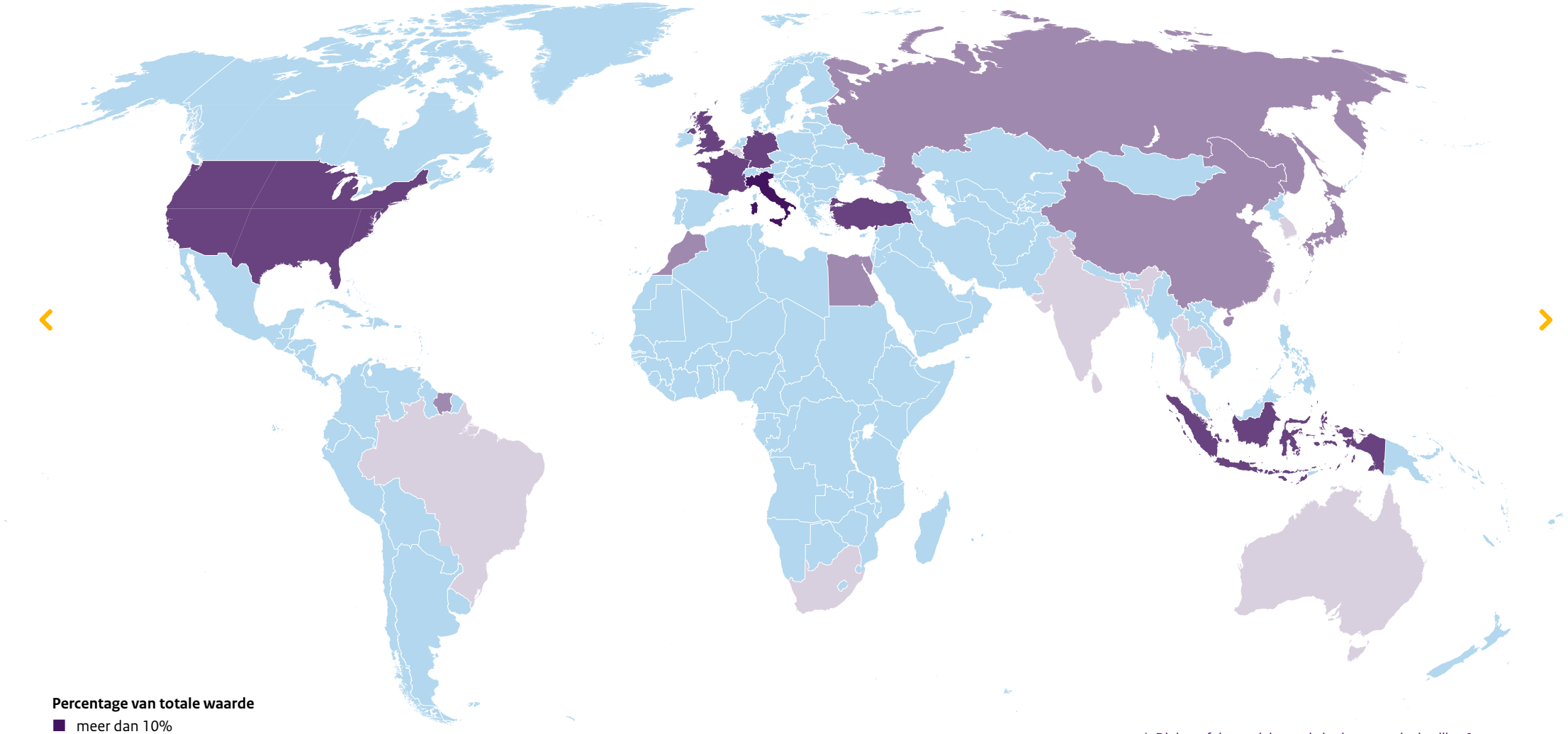

* Dit betreft het gedelegeerde budget voor doelstelling 1 en doelstelling 2 via de ambassades, de cultuurfondsen, EYE en Het Nieuwe Instituut, de GCE uitvoeringspartners en is exclusief centraal gefinancierde programma's en D3-landen.

Uit de overkoepelende gegevens blijkt het volgende:

- In 2018 vonden 1.575 projecten plaats in 56 landen met een totaalbudget van € 9,8 miljoen. Aanvullend vond ook andere ondersteuning plaats, zoals advies en matchmaking.[2]
- In de top tien van landen waar het Nederlandse culturele veld actief was, staat Duitsland op nummer één als het gaat om het aantal projecten.
- Van het totale budget werd in Italië 13% en in de Verenigde Staten 9% besteed. In Indonesië (voornamelijk GCE), Frankrijk en Duitsland werd 8% van het ICB-budget besteed. Dit zijn dezelfde landen als in 2017.
- Van het budget wordt 93% uitgegeven in de twintig landen die prioriteit hebben binnen het ICB. Daarnaast wordt 7% besteed aan activiteiten in landen daarbuiten.
- Als het om disciplines gaat, is het grootste deel van het budget besteed aan beeldende kunst (18%), erfgoed (16%), ontwerpsectoren (15%) en podiumkunsten (14%). 20% van de uitgaven wordt benut voor tentoonstellingen, 15% is gericht op onderzoek en 13% is een productie of manifestatie.
- Van de projecten die de posten hebben ondersteund gaat het in 46% van de gevallen om een nieuwe samenwerkingspartner (229 bestaand, 199 nieuw). De belangrijkste doelgroepen van de activiteiten waren een breed publiek (35%), professionals (19%) en jongeren (11%).
- Er zijn geen grote verschillen ten opzichte van 2017. Zowel de verdeling van het budget over de landen, disciplines en type projecten is nagenoeg gelijk. Het aantal ondersteunde projecten is wel sterk gestegen, namelijk van 1.030 naar 1.575. Dit komt vooral door een flinke stijging van het aantal bezoekers via buitenlandse bezoekersprogramma's (551 t.o.v. 141) en een nieuwe regeling in 2018 van het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie.
- Nederlandse musea wisselen kunst met het buitenland uit. De overheid ondersteunt bijzondere tentoonstellingen met bruiklenen uit het buitenland door de indemniteitsregeling (625 kunstvoorwerpen); en door garantverklaringen (in het geval van buitenlands rijksbezit; 594 kunstvoorwerpen van 29 verschillende bruikleengevers, voor twintig tentoonstellingen in 2018). Voorbeelden uit 2018 zijn de succesvolle tentoonstellingen 'Dutch Masters in de Hermitage' en 'Iran, Bakermat van de Beschaving' in het Drents Museum. Deze waren zonder deze garantstellingen niet tot stand gekomen.

ca. Tweeëneenhalf duizend jaar oude gouden drinkbeker, één van de topstukken bij de tentoonstelling in het Drents Museum.

[2] Deze niet-financiële inzet maakt geen onderdeel uit van de cijfers.

Doel 1: een sterke cultuursector

Het eerste doel van het internationaal cultuurbeleid is gericht op een sterke cultuursector; een cultuursector die in kwaliteit groeit door internationale uitwisseling en duurzame samenwerking. Cultuur laat zien wie we zijn, opent deuren, ondersteunt de dialoog tussen landen en draagt bij aan positieve beeldvorming over Nederland. Voor makers is internationale uitwisseling een voorwaarde om zich artistiek verder te ontwikkelen en een nieuw en ander publiek te vinden.

In totaal werden in 2018 voor deze doelstelling 1.091 projecten gerealiseerd, waarvoor in ieder geval ook financiële ondersteuning was vanuit het internationaal cultuurbeleid. Het overzicht rechts laat de verdeling over disciplines en type projecten zien.

Uit de gegevens van het jaar 2018 blijkt het volgende:

- Ruim 60% van het gedelegeerde internationaal cultuurbeleid budget (via posten en fondsen) is besteed aan doelstelling 1.[4]
- In de veertien prioriteitslanden vonden in 2018 1.091 projecten plaats.
- De top vier van landen waar het budget voor deze doelstelling is besteed, bestaat uit Frankrijk en Italië (14%) en Duitsland en de Verenigde Staten (13%).
- De meeste projecten vonden plaats in de sectoren beeldende kunst, podiumkunst en ontwerp.
- Bij het type projecten gaat het meestal om een tentoonstelling, een presentatie/debat/netwerkevent, of een productie.

Voorbeelden

Multiplier-effect: manifestaties, steden en filmfestivals

Veel disciplines kennen terugkerende manifestaties waar de hele wereld bijeen komt. Duitsland vormt voor de Nederlandstalige literatuur veruit de grootste exportmarkt. Sinds het succesvolle Vlaams-Nederlandse gastlandschap op de 'Frankfurter Buchmesse' in 2016 blijft de belangstelling voor Nederlandstalige literatuur in Duitsland groot. Twee prominente Zuid-Duitse festivals, de '*Stuttgarter Buchwochen*' en de '*Karlsruher Bücherschau*', kozen voor Nederland als gastland en presenteerden in 2018 meer dan veertig evenementen met Nederlandse en Vlaamse auteurs. Van alle zeven deelnemende auteurs verscheen onlangs nieuw werk in vertaling.[5]

Tijdens de Biënnale van Venetië (in 2018 architectuur) maakten ruim 125.000 bezoekers kennis met de Nederlandse bijdrage getiteld *WORK, BODY, LEISURE*. In het Nederlandse paviljoen lieten

Overzicht projecten

14 landenprogramma's[3]
diverse thematische programma's

Top 3 disciplines
27% beeldende kunst
18% podiumkunsten
14% ontwerpsectoren

1.091 projecten

Top 3 projecttypen
189 tentoonstellingen
186 presentaties/debat/netwerkevents
126 producties, manifestaties

EUR **10,4 mln**

[3] Landen van uitvoering zijn opgenomen in bijlage 1.
[4] Dit gaat om het budget dat direct via de Rijkscultuurfondsen en het postennetwerk wordt besteed. De middelen die niet direct herleidbaar zijn naar landenprogramma's zijn hierin niet meegenomen (w.o. centraal gefinancierde programma's zoals Huis de Buren, bijdrage aan verdragen (CVN) en uitvoeringskosten (zoals DutchCulture, RCE, NA).
[5] De auteurs zijn: H.M. van den Brink, Jan Brokken, Bibi Dumon, Saskia Goldschmidt, Daan en Thomas Heerma van Voss, Ted van Lieshout en Jeroen Olyslaegers.

presentaties zien hoe de ruimtes voor werk en vrije tijd steeds meer in elkaar overlopen, als gevolg van automatisering en digitalisering. De Biënnale van Venetië is voor beeldende kunst en architectuur één van de meest prestigieuze internationale podia. Selectie en deelname versterken de zichtbaarheid en daarmee de positie van Nederlandse kunstenaars, architecten en ontwerpers.

Filmfestivals zijn een belangrijke springplank naar buitenlandse markten en bieden een podium om actuele (maatschappelijke) onderwerpen te adresseren. Door hun uitstraling, netwerk en breed publieksbereik is het dan ook van belang op deze podia aanwezig te zijn. Nederlandse films waren in 2018 succesvol op buitenlandse filmfestivals. Er werden 226 prijzen gewonnen (2017: 152) en er waren 1248 selecties (2017: 1407) voor onder meer Berlijn, Cannes, San Sebastian, Locarno, Toronto, Venetië en voor de festivals IDFA, IFFR, Tribeca en Sundance.

Ook wereldsteden, waaronder New York en Londen, vervullen een belangrijke springplankfunctie voor het culturele veld. In Amerikaanse media verschenen in 2018 ruim 2800 publicaties over Nederlandse cultuur. '*The New York Times*' (maandelijks 90 miljoen online bezoekers) schreef 174 artikelen over Nederlandse cultuur en in vakbladen voor ontwerp met rond de 10 miljoen lezers verschenen 177 artikelen over '*Dutch Design*' en architectuur.[6]

[6] Waaronder de toonaangevende publicaties Dezeen, designboom, en Architectural Digest.

Het Nederlandse paviljoen WORK, BODY, LEISURE. 16de Internationale Architectuurbiënnale in Venetië, FREESPACE. foto: Daria Scagliola

In Londen trok '*Dutch Stuff*', de Nederlandse deelname aan de *London Design Fair* in 2018 met een afvaardiging van 26 talentvolle ontwerpers, bijna 30.000 bezoekers en was er uitvoerige (online) media aandacht.

Tijdens London Design Fair 2018 toonden 26 Nederlandse ontwerpers hun werk.

In Los Angeles werden, tijdens de tentoonstelling '*Relational Undercurrents: Contemporary Art of the Caribbean Archipelago*' in het Museum of Latin American Art in Los Angeles drie kunstenaars uit Aruba, Curaçao en Sint Maarten getoond: David Bade, Natusha Croes en Ellen Spijkstra. Meer dan 80 kunstenaars uit het Caribisch gebied namen deel. Het Mondriaan Fonds droeg financieel bij aan de deelname van de drie kunstenaars.

David Bade, Relational Undercurrents: Contemporary Art of the Caribbean Archipelago. 2018. Foto: Courtesy of the Museum of Latin American Art, Long Beach, California.

Talentontwikkeling

Het programma '*Fast Forward*: talent in internationale context' van het Fonds Podiumkunsten biedt talentvolle makers de gelegenheid om onder de vleugels van een buitenlandse producent te werken aan voorstellingen of concerten. '*Fast Forward*' bood niet alleen kansen voor internationale positionering, maar zorgde vaak ook voor een artistieke impuls. Eén van de deelnemers van het *Fast Forward* traject is Wende Snijders. Samen met Guy Coolen, artistiek leider van muziektheater Transparant in Antwerpen, werkte ze aan haar voorstelling 'Mens'. Wende wilde op zoek gaan naar artistieke samenwerkingen en theatrale concerten gaan maken. Voor deze voorstelling ontving Wende Snijders een Operadagen Award 2018 in het bijzijn van veel internationale programmeurs en producenten.

Zowel 'Talentontwikkeling in Internationale Context' als de regeling 'Internationalisering' van het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie ondersteunen opkomend talent en toptalent binnen de creatieve industrie bij hun verdere profilering en positionering in het buitenland. Duran Lantink nam deel aan de '*International Fashion Showcase*' (IFS). In zijn project '*Straight from the Sale Bins*' stelt hij de permanente uitverkoop in de mode-industrie aan de kaak. Hij ontwikkelt als alternatief een methode van upcycling, herbestemming en collagetechnieken. Door zijn deelname aan IFS is hij opgenomen in het toonaangevende online modeplatform *SHOWstudio*.

Buitenlandse bezoekers programma (BBP)

Verschillende BBP's droegen bij aan de Nederlandse zichtbaarheid, meer bekendheid van en vraag naar Nederlandse cultuur in het buitenland. Bezoekers waren onder andere internationale uitgevers en redacteuren, festivaldirecteuren, programmeurs, distributeurs, journalisten en curatoren. De netwerken zorgden voor Nederlandse deelname aan toonaangevende festivals, publicaties in internationale tijdschriften en coproducties.
In 2018 namen ruim 500 bezoekers deel aan de verschillende BBP's, in programma's voor individuen en collectieven. De focus lag dit jaar op Duitsland, België en het Verenigd Koninkrijk.

Het Mondriaan Fonds heeft onderzoek laten doen naar de resultaten van het BBP 2014-2018. Van de internationale gasten geeft 71% aan dat het bezoek aan Nederland direct of indirect

Curatoren uit Nederland, België, Denemarken en Zwitzerland bezoeken Cuba (Havana) en de Verenigde Staten (Miami, Houston en New Orleans) Foto: courtesy Mondriaanfonds.

tot concrete resultaten heeft geleid, waaronder de deelname van kunstenaars uit Nederland aan buitenlandse solo-, groeps- en thematentoonstellingen. Ook het Fonds Podiumkunsten heeft onderzoek laten doen naar de BBP, vergelijkbaar met het onderzoek van het Mondriaan Fonds. Van de ondervraagde internationale bezoekers van Dutch Performing Arts / Fonds Podiumkunsten geeft 70% aan dat het bezoek geleid heeft tot boekingen.

Curatoren van grote biënnales en tentoonstellingen vormen een vaste doelgroep in de uitvoering van het bezoekersprogramma. De kwalitatief goede biënnales trekken immers veel internationale belangstelling en vormen daarmee een belangrijk podium voor de zichtbaarheid van kunstenaars uit Nederland.

Marta Ramos-Yzquierdo *(Barcelona) nam in 2017 deel aan het BBP en organiseerde naar aanleiding daarvan een performance van Sander Breure & Witte van Hulzen in Macba Barcelona (november 2018) en een filmpresentatie van Erik van Lieshout in Madrid (juni 2018).*

In 2018 nam ***Marie Griffay*** *(FRAC Champagne-Ardenne Reims) deel aan het BBP. Dit resulteerde in de aankoop van werk van de in Nederland gevestigde beeldend kunstenaar Evelyn Taocheng Wang en een solopresentatie in 2019.*

Nederland en Vlaanderen delen een rijke culturele geschiedenis en de Nederlandse taal. In de afgelopen jaren is veel bereikt om samenwerking rond taal en cultuur te bevorderen. Op politiek en ambtelijk niveau zijn de contacten inzake cultuur frequent en intensief, waarbij kennis en ervaring over cultuurbeleid wordt uitgewisseld en van elkaar wordt geleerd. Zo vond er in 2018 in Antwerpen voor een Nederlands-Vlaams publiek van beleids- en cultuurmakers een culturele conferentie plaats over stedelijke dynamiek en creatief ondernemerschap. In 2017 vond een uitwisselingsreis plaats met jonge veelbelovende architecten uit België en Nederland. Vanwege het grote succes werd het concept in 2018 weer opgepakt en inhoudelijk verder ontwikkeld door het Nieuwe Instituut en het Vlaamse Architectuur Instituut. Deze keer kwamen vijftien Belgische architecten en vijftien Nederlandse architecten bijeen in België om kennis uit te wisselen en gezamenlijk te kijken naar opgaven op het gebied van herbestemming in de stad. De uitwisseling zal ook in 2019 weer worden georganiseerd. Door deze uitwisseling ontstaat een waardevol grensoverschrijdend netwerk.

De Vlaamse minister van Cultuur Gatz in gesprek met minister van Engelshoven tijdens de Nederlands - Vlaamse culturele conferentie 'Wegwijzers van de tussenruimte' in Stormkop Antwerpen. Fotograaf: Quinda Verheul.

Doel 2: **cultuur en een veilige, rechtvaardige en toekomstbestendige wereld**

Het tweede doel dat voor internationaal cultuurbeleid in 2016 is vastgesteld, is door cultuur bij te dragen aan een veilige, rechtvaardige en toekomstbestendige wereld. Cultuur geeft uitdrukking aan essentiële waarden als vrijheid van meningsuiting, tolerantie en culturele diversiteit. In een viertal landen zet Nederland cultuur in voor maatschappelijke vernieuwing en sociale verbinding.[7] De internationale culturele samenwerking levert een bijdrage aan onderling vertrouwen tussen mensen en aan de dialoog tussen Nederland en andere landen. Deze thema's sluiten aan bij het regeerakkoord en het belang hiervan is ook verwoord in de 'Geïntegreerde buitenland- en veiligheidsstrategie', 'Investeren in perspectief', 'Cultuur in een open samenleving' en de 'Uitgangspuntenbrief Cultuur 2021-2024'

In 2018 werden in totaal 108 projecten gerealiseerd in de vier landen van deze doelstelling. Het schema rechts laat de verdeling over disciplines en type projecten zien. Daarnaast zijn twee thematische programma's van start gegaan.

Uit de gegevens van 2018 blijkt het volgende:

- Bijna 17% van het gedelegeerde internationaal cultuurbeleid budget is besteed via de posten in Egypte, Marokko, Rusland en Turkije, het Nieuwe Instituut en het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie.[8]
- In deze vier landen vonden 108 projecten plaats.
- De meeste projecten vonden plaats in de sectoren ontwerp, architectuur en multidisciplinair.
- Bij het type projecten gaat het meestal om workshops en trainingen, onderzoek, en producties of manifestaties.
- Daarnaast zijn twee meerjarige programma's gestart: '*Creative Twinning Fund*' van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (€ 1,3 mln.), en het '*Next Generation*' programma van het Prins Claus Fonds (€ 1,6 mln.).[9]

Overzicht projecten

4 landenprogramma's

Top 3 disciplines
33% ontwerpsectoren
29% architectuur
16% multidisciplinair

108 projecten

Top 3 projecttypen
30 workshops & trainingen
23 onderzoeken
21 producties/manifestaties

EUR **1,9 mln**

2 thematische programma's

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland - Creative Twinning
Prins Claus Fonds - Next Generation

Centrale thema's:
jeugd, (cultuur)participatie en dialoog, stadsverbetering, innovatie en erfgoed.

EUR **1,3 mln / € 3,6 mln**

[7] Egypte, Marokko, Rusland en Turkije.
[8] Dit gaat om het budget dat direct via de Rijkscultuurfondsen en het postennetwerk wordt besteed. De middelen die niet direct herleidbaar zijn naar landenprogramma's zijn hierin niet meegenomen (w.o. centraal gefinancierde programma's zoals RVO, Prin Claus Fonds en uitvoeringskosten).
[9] Naast het Next Generation-programma ontvangt het PCF een vierjarige instellingssubsidie.

Voorbeelden

Jongeren (15-24 jaar) als belangrijkste doelgroep

Het betrekken van jeugd en jongeren vormt een belangrijk aandachtspunt. Nederland heeft op het gebied van jeugdcultuur een grote naam opgebouwd. Het jeugdtheater, de jeugdfilm en kinderboeken uit Nederland hebben een sterke reputatie als het gaat om een confrontatie met een andere zienswijze. Zij schuwen actuele, voor jongeren soms lastig te bespreken onderwerpen zoals homoseksualiteit, discriminatie, loverboys en pesten niet. In het buitenland bestaat dan ook veel belangstelling hiervoor. Deze disciplines en het jongere publiek dat zij trekken bieden een goede gelegenheid om in dialoog te gaan met een nieuw publiek en gezamenlijk relevante thema's te adresseren.

In 2018 selecteerde de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) vijf projecten uit 24 binnengekomen aanvragen voor een subsidiebijdrage uit '*Creative Twinning*'. De meerjarige projecten richten zich op landen grenzend aan de EU en op de thema's jeugd, (cultuur)participatie en dialoog, stadsverbetering, innovatie en erfgoed.[10,11] Vorig jaar bedroegen de totale uitgaven voor dit programma € 1,3 miljoen. Eén van de projecten is '*Music Connects*', met Nederlandse betrokkenheid van de Fontys Rockacademie in samenwerking met lokale partners in het etnisch verdeelde Kosovo en Macedonië. Meer dan 200 Albanese, Servische, Macedonische en Roma jongeren speelden in negen etnisch gemengde bands op acht concerten voor een gemengd publiek van bijna 2000 toeschouwers. Die samenwerking droeg bij aan beter onderling begrip tussen de betrokkenen. Studenten en docenten van de Fontys Rockacademie gaven met hun lokale partners diverse trainingen, waarmee de deelnemers hun praktische vaardigheden verder ontwikkelden.

Met het programma '*Next Generation*' ondersteunde het Prins Claus Fonds (PCF) twaalf toonaangevende culturele organisaties voor een periode van drie jaar om eigen programma's te ontwikkelen, naast begeleiding bij kennis- en organisatieontwikkeling, en wordt cultuur ingezet om bij te dragen aan sociale verbinding en innovatie.

'Sunbox Ambassador Network' van Sunshine Cinema in Zuid Afrika, ondersteund door het 'Next Generation' programma. Foto: Sydelle Willow Smith, Sunshine Cinema. Courtesy Prins Claus Fonds.

Daarnaast worden ook kleinere projectsubsidies toegekend. '*Sunshine Cinema*', één van de achttien organisaties die het fonds met dit programma ondersteunt, voorziet jonge ondernemers van een mobiele '*Sunbox*' (een op zonnepanelen werkende bioscoop). Hiermee zijn verschillende vertoningen in Zuid-Afrika georganiseerd, met workshops en debatten over actuele (maatschappelijke) onderwerpen voornamelijk in regio's die gewoonlijk geen toegang hebben tot films en documentaires.

[10] Landen van uitvoering zijn Albanië, Bosnië en Herzegovina, Egypte, Georgië, Kosovo, Macedonië, Marokko, Rusland en Servië.

[11] Museum 15/24 (Hermitage), Resource of Open Minds – R.O.O.M. (Hivos), Youth Artivists for Change (Art. 1), ACT! (Masterpeace), en Music Connects (Musicians without Borders en Fontys Rockacademie).

De danser-choreograaf Dada Masilo kreeg de eerste '*Next Generation Award*' uitgereikt voor haar uitzonderlijke werk en haar voorbeeldfunctie voor jongeren (en meisjes in het bijzonder). Rond de prijsuitreiking verzorgde zij verschillende workshops en optredens in Nederland, en dit leidde tot geplande opvallende vervolgoptredens zoals met het Internationaal Theater Amsterdam.

De posten in totaal veertien landen hebben, via DutchCulture, de beschikking over totaal € 2 miljoen (voor de periode 2017-2020) voor projecten met een sectoroverstijgend karakter, de zgn. programmamiddelen. Het '*Genç Kültür*'-programma[12] in Turkije had tot doel om door co-creatie en uitwisseling de bekendheid van Nederlandse kunst en cultuur te vergroten en het onderlinge begrip tussen beide landen te versterken. In Turkije bestaat een grote behoefte aan kinder- en jeugdcultuur. Nederland heeft op dat gebied juist een grote internationale reputatie opgebouwd. De activiteiten bestreken de disciplines vormgeving, erfgoed, film, theater en literatuur. Er werden 98 activiteiten georganiseerd in dertien Turkse steden. In totaal werden hiermee 10.500 kinderen en ouders bereikt en konden de deelnemende culturele organisaties hun expertise en netwerken uitbreiden. Dit heeft mede geresulteerd in verschillende nieuwe Turks-Nederlandse samenwerkingsprojecten.

In Sint-Petersburg heeft de Nederlandse organisatie *Switch2Move* tien voormalige professionele dansers en professionals in de gezondheidszorg een tiendaagse training gegeven in het houden van creatieve bewegingslessen voor kinderen en volwassen met handicaps, sociale problemen en autisme. De inspirator binnen dit project, Andrew Greenwood, heeft ook in het Poesjkinmuseum in Moskou een masterclass gegeven tijdens een congres over museums en inclusiviteit, waarbij hij zo'n bewegingsconcert in de praktijk liet zien.

Dada Masilo tijdens haar uitvoering van 'Love Duet' uit 'Giselle' bij de ceremonie van de Prins Claus Awards 2018. Foto: Frank van Beek. Courtesy Prins Claus Fonds.

[12] Met ondersteuning van de Nederlandse ambassade in Ankara, het Nederlands Letterenfonds, het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie, Het Nieuwe Instituut, Fonds Podiumkunsten, het Filmfonds en DutchCulture.

Meer duurzame en inclusieve steden en samenlevingen door ontwerp

Met het '*Inclusive Cities and Societies*' programma van het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie zijn 26 projecten ondersteund in Egypte (6), Marokko (7), Turkije (7) en Rusland (6) voor een totaalbedrag van € 700.000. Centraal in het programma staat de rol en inzet van ontwerp(denken) in het bevragen en bieden van oplossingen voor snelle urbanisatie. Verschillende *Open Calls* ondersteunden ontwerpers om met hun werk bij te dragen aan stedelijke vernieuwing. In Rusland zijn hierdoor contacten met decentrale overheden ontstaan ver buiten de gangbare steden Moskou en Sint-Petersburg.

'*No seat At the Table*', één van de ondersteunde projecten, onderzocht de lokale (positieve en negatieve) effecten van gentrificatie op bewoners in vier steden: Ankara, Istanbul, Amsterdam en Utrecht. Dit resulteerde in een *graphic novel* over dit onderwerp en verdere discussie over en bewustwording van de impact van gentrificatie bij betrokken partijen.

Duurzaamheid is ook in de landen van doelstelling 1 een actueel onderwerp. In São Paulo steunde het consulaat-generaal het Nederlandse ontwerpplatform '*What Design Can Do*'. Deze organisatie bevordert de rol van ontwerp als instrument voor maatschappelijke verandering. Eind vorig jaar organiseerde het platform de '*Clean Energy Challenge*', waarbij het de internationale designwereld uitdaagde om in vijf steden – Sao Paolo, Mexico City, New Delhi, Nairobi en Amsterdam – creatieve oplossingen te bedenken om energieverbruik terug te dringen of duurzamer te maken. Van de 452 binnengekomen ideeën, start-ups en prototypen zijn er inmiddels twintig geselecteerd om tot uitvoerbare projecten te komen.

Installatie 'Food For Thought' van het project PLAY CITY in het kader van het programma 'Inclusive Cities & Societies Through Design'. Foto: Hivos.

Doel 3: de inzet van culturele diplomatie

Het derde doel van het internationaal cultuurbeleid is om cultuur strategisch in te zetten voor diplomatie. Met culturele diplomatie beoogt Nederland een bijdrage te leveren aan de goede betrekkingen met het buitenland en via culturele samenwerking een aandeel te leveren aan het bereiken van verschillende prioriteiten en doelstellingen van het buitenlandbeleid.

In het jaar 2018 werden, net als in 2017, meer dan 100 kleinere projecten gerealiseerd. Het volgende schema biedt een overzicht van disciplines en type activiteiten.

De gegevens bieden de volgende inzichten:

- Ambassades beschikken over een budget van € 10.000 tot € 25.000 om cultuur in te zetten. In totaal gaat het om € 550.000 per jaar.
- Ambassades en consulaten-generaal zetten cultuur vooral in voor het versterken van internationale rechtsorde en mensenrechten, Europese samenwerking, handel en investeringen, vrede, veiligheid en stabiliteit en ontwikkeling, voedselzekerheid en water.
- De ambassades onderstrepen het belang van culturele diplomatie, juist in landen die geen onderdeel vormen van de groep landen waartoe doelstellingen 1 en 2 in het beleid zich beperken. Zij stellen dat cultuur een podium biedt voor dialoog. Het kan hierbij gaan om een beter en genuanceerder beeld van Nederland in het buitenland, het stimuleren van vrijheid van meningsuiting of de promotie van Nederlandse kunst, erfgoed en creatieve industrie.
- Veel ambassades maken gebruik van festivals, filmvertoningen of muziek om thema's rondom mensenrechten bespreekbaar te maken. In sommige gevallen maakt een post een rechtstreekse artistieke uitwisseling met Nederland mogelijk.
- Dit jaar ontwikkelde DutchCulture, in samenwerking met het ministerie van Buitenlandse Zaken, een online publicatie met daarin verschillende voorbeelden op het gebied van culturele diplomatie. Twee van deze voorbeelden worden hieronder uitgelicht.

Voorbeelden

Beleidsthema water en klimaat

Nederland loopt voorop in watermanagement en is internationaal gezien een belangrijke speler. Om het belang van innovatie op het gebied van watermanagement te benadrukken, ontwierp kunstenaar Daan Roosegaarde de installatie WATERLICHT.

Overzicht projecten

30 landen

Internationale rechtsorde
Europese samenwerking
handel en investeringen
vrede, veiligheid en stabiliteit
voedselzekerheid en water

>100 kleinere activiteiten

Ondersteuning van
festivals, filmvertoningen, theatervoorstellingen, (foto) tentoonstellingen, discussies, workshops

EUR **0,55 mln**

Deze werd tentoongesteld in verschillende wereldsteden, waaronder Toronto. De installatie verbeeldt een digitale overstroming, die live reageert op wind en regen en hiermee de consequenties van een rijzende zeespiegelstijging laat zien. Roosegaarde: “Innovatie zit in het DNA van Nederlanders en in het Nederlandse landschap, met innovatieve water programma’s en dijken. WATERLICHT benadrukt het belang van innovatie.” Gedurende drie dagen trok de installatie meer dan 30.000 bezoekers. Tijdens zijn bezoek aan Toronto, met (financiële) ondersteuning van de post, gaf Roosegaarde meerdere lezingen, en bezocht hij verschillende evenementen. Dit droeg bij aan de verdere agendering van en discussie over de impact van klimaatverandering.

Beleidsthema veiligheid (waaronder stedelijke leefomgeving)

“Kunst is meer dan klassieke muziek en oude schilderijen. Het is een manier voor nieuwe generaties om een identiteit te creëren,” aldus de Nederlandse ambassade in Sofia. In Sofia vond in 2018 de *Graffiti Battle* plaats, om straatkunst als kunstvorm te stimuleren voor verbetering van de publieke ruimte. De Nederlandse graffiti artiest PUAK coachte en werkte samen met Bulgaarse kunstenaars. Met het festival is de ontwikkeling van Bulgaarse urban en graffiti cultuur bevorderd via een georganiseerd platform. Dit stelde kunstenaars in staat om een professioneel werk te maken met blijvende waarde voor de stadswijk.

Foto: Studio Roosegaarde

Onthulling tijdens het staatsbezoek in 2018 aan Litouwen van het monument voor Jan Zwartendijk, die duizenden Joodse levens redde tijdens de zomer van 1940. Het lichtmonument is gemaakt door de Nederlandse lichtkunstenares Giny Vos. Op de foto ZKH Willem-Alexander vergezeld van de kinderen Zwartendijk, de toenmalige President van Litouwen en de burgemeester van Kaunas. Foto: Ludo Segers.

Gedeeld **cultureel erfgoed**

Een bijzonder onderdeel van het internationaal cultuurbeleid vormt de inzet op het gedeeld cultureel erfgoed (GCE); het erfgoed dat Nederland met andere landen deelt. Als maritieme handelsnatie, koloniaal heerser en land van emigranten heeft Nederland over de hele wereld zijn sporen nagelaten. Ook voor het gedeeld cultureel erfgoed gelden de drie overkoepelende doelen van het internationaal cultuurbeleid. Voor een deel vallen deze landen ook onder de andere doelstellingen van het beleid.

In het jaar 2018 werden in totaal 163 projecten gerealiseerd. Het volgende schema biedt inzicht in het soort projecten.

Uit de gegevens van 2018 blijkt het volgende:

- 16% van het budget werd besteed aan projecten in de GCE-landen.
- In Indonesië en Japan wordt het leeuwendeel van het gedeeld cultureel erfgoed-budget uitgegeven (21% en 15%).
- Bij het merendeel van de projecten ging het om training/ workshops (43) en onderzoek (41).

Voorbeelden

Welkom Today

In het begin van de jaren negentig van de twintigste eeuw reisde de Nederlandse fotograaf Ad van Denderen met de journaliste Margalith Kleijwegt naar de plaats Welkom, een klein mijnwerkersstadje in Zuid-Afrika, om de laatste dagen van het apartheidssysteem vast te leggen. Er waren groeiende spanningen tussen de witte en zwarte bevolkingsgroepen. Welkom was een voorbeeld van hoe het verkeerd kon aflopen in tijden van grote veranderingen.

Vijfentwintig jaar later werd het boek dat hier uit ontstond, *'Welkom in Suid-Afrika'*, ontdekt door Lebohang Tlali, een jonge kunstenstudent in Kaapstad die opgroeide in Thabong, een township bij Welkom. Voor het eerst zag hij hoe de witte bevolking had geleefd tijdens de apartheid. In 2016 nam Tlali contact op met Van Denderen. Met als uitgangspunt dat je alleen maar over de toekomst kunt nadenken, als je het verleden kent, startten Van Denderen en Tlali een aantal fotografie-workshops in drie middelbare scholen in Welkom en Thabong. Met gebruik van fotografie reflecteren deze jonge '*born free*' studenten op hun identiteit.

Overzicht projecten

10 landenprogramma's
1 thematisch programma

Thema's
wederzijdse beeldvorming, erfgoed en water en historische binnensteden

163 projecten

Waaronder
43 workshops & trainingen
41 onderzoeksprojecten

EUR **1,8 mln**

'*Welkom Today*', het boek dat zo ontstond omvat oude en nieuwe foto's van Tlali, Van Denderen en de scholieren. Daarnaast zijn er ook afbeeldingen uit familie-albums en kranten-archieven en de interviews en essays van Kleiwegt. In Amsterdam-Bijlmer is naar aanleiding van '*Welkom Today*' in samenwerking met CBK Zuidoost een groot educatief project opgezet met scholen. Het Stedelijk Museum Amsterdam wijdde er in 2019 een expositie aan. Het project dat is gestart in 2017 loopt nog steeds; in oktober 2019 komen zes leerlingen en zes docenten uit Zuid-Afrika naar Nederland om met de scholen in Amsterdam Zuidoost samen te werken.

Sharing Stories on Contested Histories

De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed ontwikkelde samen met de Reinwardt Academie de training '*Sharing Stories on Contested Histories*'. In 2018 vond de eerste van drie edities plaats. Hieraan namen achttien erfgoedprofessionals en academici uit de tien GCE-landen deel.

Het Amsterdam Museum vormde het laboratorium, waar de deelnemers concrete aanbevelingen deden om meerstemmigheid, perspectieven en betwiste verhalen in de museumpraktijk beter te adresseren. Aan de hand van praktijkvoorbeelden, workshops en debat ontstond kennisuitwisseling over dilemma's en toepassingsmogelijkheden voor toekomstige tentoonstellingen. Onder andere het Rijksmuseum, het Nationaal Archief, en de *Black Archives* werkten hieraan mee.

Mooi West, Welkom, 1990.
Foto: Ad van Denderen.

Tot slot

Internationale culturele samenwerking is van groot belang. Niet alleen voor het beeld van Nederland en onze betrekkingen met het buitenland, maar ook voor onszelf: voor verrijking van het culturele leven, de verbreding van onze horizon en voor nieuwe perspectieven voor makers. We verrijken onze cultuur en onze samenleving door over grenzen heen te kijken.

De internationale culturele samenwerking heeft ook in 2018 bijgedragen aan een beeld van Nederland als een innovatief land met een vernieuwend aanbod van kunst en cultuur en een rijk cultureel erfgoed. Verschillende voorbeelden hebben duidelijk gemaakt hoe internationale culturele samenwerking een bijdrage levert aan het versterken van onderling vertrouwen, en de relatie met en de dialoog tussen Nederland en andere landen.

Dit najaar ontvangt de Tweede Kamer het beleidskader internationaal cultuurbeleid voor de jaren 2021-2024. Het belang van internationale samenwerking voor culturele vernieuwing, dynamiek en het onderscheidend vermogen van cultuur in onze relaties met het buitenland maakt dat we zullen blijven inzetten op krachtenbundeling van culturele- en diplomatieke netwerken.

Heropening van het Erasmus Huis Jakarta in 2018, een inspirerende ontmoetingsplek voor culturele en diplomatieke netwerken in deze metropool.

Bijlage 1: besteding budget internationaal cultuurbeleid 2018

Totaal overzicht per doelstelling

	Realisatie 2018 [13]
Doelstelling 1	10.418.628
Doelstelling 2	6.799.579
Doelstelling 3	550.000
GCE	1.813.470
Totaal	**19.581.677**

Het verschil tussen begrote bedragen zoals genoemd in de brief van 17 november 2016 en de daadwerkelijk bestede middelen in 2018 heeft verschillende redenen. Het budget voor de Rijkscultuurfondsen en de ondersteunende instellingen wordt beschikt voor vier jaren; bestedingen lopen over de jaren heen. Culturele instellingen hebben de vrijheid het budget binnen hun ruimte te besteden; zo kunnen de uitgaven kort voor een biënnale hoger uitvallen dan in de jaren daarvoor of daarna. Ditzelfde geldt voor de besteding van de Programmamiddelen via DutchCulture.

Landen van uitvoering

Doelstelling 1: België, Brazilië, China, Duitsland, Frankrijk, Indonesië, Italië, Japan, Suriname, Turkije, de Verenigde Staten, het Verenigd Koninkrijk, Zuid-Afrika en Zuid-Korea.

Doelstelling 2: Egypte, Marokko, Rusland, Turkije (ambassade-programma's en Stimuleringsfonds Creatieve Industrie), grens-landen van de EU (RVO-*Creative Twinning*), en ODA-landen op de OESO-DAC lijst (Prins Claus Fonds).

Doelstelling 3: Albanië, Algerije, Azerbeidzjan, Bulgarije, Canada, Colombia, Cuba, Hongarije, India, Iran, Israël, Kenia, Kosovo, Maleisië, Mexico, Myanmar, Nigeria, Oekraïne, Polen, Qatar, Roemenië, Saudi Arabië, Servië, Slowakije, Soedan, Spanje, Tsjechië, Tunesië, Venezuela, Vietnam.

Gedeeld Cultureel Erfgoed: Australië, Brazilië, India, Indonesië, Japan, Rusland, Sri Lanka, Suriname, de Verenigde Staten en Zuid-Afrika.

[13] Dit betreft het totale ICB-budget, inclusief centraal gefinancierde programma's.

Uitgaven per land

Landen	Projecten	Uitgaven	% van budget [14]
Italië	88	€ 1.286.214	13%
Verenigde Staten	128	€ 846.000	9%
Frankrijk	119	€ 827.079	8%
Indonesië	53	€ 786.006	8%
Duitsland	227	€ 749.813	8%
Turkije	64	€ 608.812	6%
Verenigd Koninkrijk	162	€ 465.571	5%
Japan	58	€ 414.400	4%
Egypte	26	€ 393.983	4%
Rusland	35	€ 386.017	4%
China	62	€ 344.630	4%
Marokko	15	€ 324.975	3%
Suriname	29	€ 323.953	3%
Zuid-Korea	37	€ 241.488	2%
België	115	€ 216.428	2%
Zuid Afrika	39	€ 190.364	2%
Brazilië	29	€ 179.878	2%
India	22	€ 113.786	1%
Sri Lanka	8	€ 68.689	1%
Australië	12	€ 61.203	1%
Overige landen	247	€ 961.945	10%
Eindtotaal	**1575**	**€ 9.791.234**	**100%**

Kunst-en cultuurdisciplines

Disciplines	Projecten	Uitgaven	% van budget [14]
Beeldende kunst	223	€ 1.786.906	18%
Erfgoed	144	€ 1.554.702	16%
Ontwerpsectoren	139	€ 1.502.342	15%
Podiumkunsten	410	€ 1.324.990	14%
Multidisciplinair	93	€ 925.510	9%
Architectuur	63	€ 893.273	9%
Audiovisuele media	201	€ 806.833	8%
Muziek	161	€ 577.302	6%
Literatuur	96	€ 231.680	2%
Digitale cultuur	45	€ 187.695	2%
Eindtotaal	**1575**	**€ 9.791.234**	**100%**

Programma's en activiteiten

Type project	Projecten	Uitgaven	% van budget [14]
Tentoonstelling	210	€ 2.002.445	20%
Onderzoek	87	€ 1.432.641	15%
Productie/manifestatie	157	€ 1.285.461	13%
Training	162	€ 1.167.175	12%
Reiskosten/bezoekersprogramma/ beurs/award	559	€ 932.383	10%
Anders	75	€ 904.768	9%
Festival/beurs	88	€ 893.719	9%
Presentatie/Lezing/debat/netwerk event	210	€ 893.377	9%
Publicatie	19	€ 210.750	2%
Artist in residence	8	€ 68.515	1%
Eindtotaal	**1575**	**€ 9.791.234**	**100%**

[14] Dit betreft het gedelegeerde budget via de ambassades, de cultuurfondsen, EYE en Het Nieuwe Instituut, de GCE uitvoeringspartners en is exclusief centraal gefinancierde programma's en D3-landen.

Bijlage 2: belangrijkste partners uitvoering internationaal cultuurbeleid

- DutchCulture
- EYE
- Fonds Podiumkunsten/Dutch Performing Arts
- Fonds voor Cultuurparticipatie
- Het Nieuwe Instituut
- Mondriaanfonds
- Nationaal Archief
- Nederlands Filmfonds
- Nederlands Letterenfonds
- Prins Claus Fonds
- Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
- Rijksdienst voor Ondernemend Nederland
- Stimuleringsfonds Creatieve Industrie

- Nederlandse vertegenwoordigingen in het buitenland (ambassades en consulaten-generaal)

Colofon
Deze publicatie is een gezamenlijke uitgave van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en het Ministerie van Buitenlandse Zaken.